

tasavvur

tekirdag ilahiyat dergisi | tekirdag theology journal

e-ISSN: 2619-9130

tasavvur, Aralık/December 2020, c. 6, s. 2: 1137-1151

Arap Dilinde Mef'ûller ve Türkçe Cümledeki Karşılıkları
Objects in Arabic Language and Their Correspondence in Turkish Sentence

Ahmet ŞEN

Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,
İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belâgatı Anabilim Dalı
Dr. Assistant Professor, Erzincan Binali Yıldırım University,
Faculty of Theology, Department of Arabic Language and al-Balagha
Erzincan/Türkiye
ahsen5224@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4370-6962

DOI: 10.47424/tasavvur.793187

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 10 Eylül / September 2020

Kabul Tarihi / Date Accepted: 17 Kasım / November 2020

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık / December 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Atıf / Citation: Şen, Ahmet. "Arap Dilinde Mef'ûller ve Türkçe Cümledeki Karşılıkları". *Tasavvur: Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 6/2 (Aralık 2020): 1137-1151.

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/tasavvur> | <mailto:ilahiyatdergi@nku.edu.tr>

Copyright © Published by Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi,
İlahiyat Fakültesi / Tekirdağ Namık Kemal University, Faculty of
Theology, Tekirdağ, 59100 Turkey.
CC BY-NC-ND 4.0

Öz

Anlatımda yoğunluk, özne ile yüklem arasına bir takım unsurların eklenmesiyle başlar. Yüklem anlamı çeşitli açılardan bütünlenir, belirgin kılınır ya da pekiştirilir. Bunun için sözcüklere ya da sözcelere başvurulur. Türkçe cümlede, yüklemcil ögeyi çeşitli açılardan tamamlama görevi üstlenmiş cümle ögesi olarak tarif edilen tümleç, eylemin gösterdiği iş, oluş vb.'lerini tamamlama işlevi nedeniyle böyle adlandırılmıştır. Arapçada cümledeki bütün öğeleri içeren iki temel kavram vardır: itlâk ve takyîd. Itlak kavramı, özne ve yüklemi ifâde eden temel öğelerdir. Takyîd ise, cümlenin müsned(özne) ve müsnedün ileyh(yüklem) ile tamamlanmayıp mefuller, tâbiler, fasl zamiri, nevâsîh, şart edatları, nefy edatları, hâl ve temyiz gibi diğer öğelere de duruma göre ihtiyaç duymasındır. Türkçe cümlede tümlece karşılık olarak geldiği düşünülen meful çeşitlerini ve karşılıklarının incelendiği makalede mef'ûlu bih, mef'ûlu mutlak, mef'ûlu lieclih, mef'ûlu me'ah, mef'ûlu fih olmak üzere beş meful çeşidi ele alınmıştır. Arapça cümledeki mef'ûlu bihe karşılık olarak Türkçe cümlede nesne ve düz tümleç, Arapça cümledeki mef'ûlu mutlaka karşılık olarak Türkçe cümlede kökteş tümleç, Arapça cümledeki mef'ûlu lieclihe karşılık olarak Türkçe cümlede sebep tümleci, Arapça cümledeki mef'ûlu me'aha karşılık olarak Türkçe cümlede beraberlik tümleci, Arapça cümledeki mef'ûlu fihe karşılık olarak Türkçe cümlede zarf tümlecinin bulunduğu ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, Mef'ûller, Takyîd, Türkçe, Tümleç.

Abstract

Intensity in the narrative begins with the addition of some elements between the subject and the predicate. The meaning of the predicate is integrated, clarified, or reinforced in various ways. For this, words or phrases are used. In the Turkish sentence, the complement, which is described as the sentence element that undertakes the task of completing the predicate element from various angles, is named so because of its function of completing the work, occurrence etc. There are two basic concepts in Arabic that include all the elements in the sentence: itlâk and takyîd. The concept of subordinate is the basic elements that express the subject and predicate. Takyîd, on the other hand, is that the sentence is not completed with musnad (subject) and musnad

ilayhi (predicate), but needs other elements such as object, conditional prepositions, state (hal) and appeal (temyiz). In this article, in which are dealt with the types of object that are thought correspond to the whole in Turkish sentence and their equivalents, discussed five types of meful, namely maf'ülun bihi, maf'ülun mutlaqun, maf'ülun li'ajlihi, maf'ülun ma'ahu, maf'ülun fihi.

Keywords: Arabic Language, maf'ül, Takyîd, Turkish, Complement.

Giriş

Tümleç, cümlede, yüklemcil ögeyi çeşitli açılardan tamamlama görevi üstlenmiş cümle ögesi olarak tarif edilir¹. Eylemin gösterdiği iş, oluş vb.'lerini tamamlama işlevi nedeniyle böyle adlandırılmıştır².

Anlatımda yoğunluk, özne ile yüklem arasındaki donatımla başlar. Yüklemnin anlamı çeşitli açılardan bütünlenir, belirgin kılınır ya da pekiştirilir. Bunun için sözcüklere ya da sözcüklere başvurulur. Anlam ve biçim karıştırılarak yapılan ayırmada tümleçler, nesne, dolaylı tümleç, belirteç tümleci, ilgeçli tümleç gibi alt başlıklarda ele alınır³.

Arapçada cümledeki bütün öğeleri içeren iki temel kavram vardır: itlâk ve takyîd. İtlâk, cümlelerin müsned ve müsnedün ileyle tamamlanmasına denir. Diğer bir deyişle itlak kavramı, özne ve yüklemi ifade eden temel öğelerdir. Takyîd ise, cümlelerin müsned(özne) ve müsnedün ileyle(yüklem) ile tamamlanmayıp mefûller, tâbiler, fasl zamiri, nevâsıh, şart edatları, nefy edatları, hâl ve temyiz gibi diğer öğelere de duruma göre ihtiyaç duymasındır. Müsned ve müsnedün ileyle dışındaki bu unsurlar temel olmamakla birlikte cümlede anlamın tam olarak ifade edilmesinde ikincil unsurlardır. Hatta bazen temel olmayan bu öğelerden birinin (kayd/fadla) cümlede hazf edilmesi durumunda anlam bozulabilir. Bu öğeler olmadan, cümle eksik ve yanlış kurulabilir. Bu bağlamda mefûller de takyîd kavramı içerisindedir. Mefûller ve diğer takyîd kapsamındaki öğeler, cümlede müteallik olup, bir fiile veya fiil-

¹ Mehmet Hengirmen, *Dilbilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü* (Ankara: Engin Yayınları, 1999), 224.

² Kamile İlmer-Ahmet Kocaman-A. Sumru Ozsoy, *Dilbilim sözlüğü* (İstanbul: BUTEK, 2013), 251.

³ Fuat Bozkurt, *Türkiye Türkçesi* (Konya: Eğitim Yayınevi, 2017), 122.

den türemiş kelimelere taalluk etmesi (bağlanması) gerekmektedir. Bu özellikleriyle onlar, cümleyi lafız ve anlam açısından tamamlarlar. Arapçada mef'ûller, mef'ûlu bih, mef'ûlu fih, mef'ûlu lieclih, mef'ûlu me'ah ve mef'ûlu mutlak olarak kısımlara ayrılmaktadır⁴.

Burada Arapça cümledeki mefuller ile Türkçe cümledeki tümleçler karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

1. el-Mef'ûlu bih (المفعول به) /Nesne/ Düz Tümleç

İngilizcede "object"⁵ olarak ifade edilen, Türkçedeysse "nesne"⁶, "düz tümleç"⁷, "doğrudan tamlayıcı"⁸ ve "-i tümleci"⁹ gibi karşılıklar verebileceğimiz bu tümleç çeşidi, Arapçada mef'ûlu bih'in karşılığı olarak kabul edilebilir¹⁰.

Mef'ûlu bih Arapça cümlede eşyanın tabiatı gereği mefuller içerisinde en çok görülen türdür. Fâilin eyleminin üzerinde gerçekleştiği şeye delalet eden isim olarak tanımlanan mef'ûlu bih ikiye ayrılır: Sarîh (Nesne), gayr-ı sarîh (Dolaylı nesne)¹¹. Türkçede ise Arapçadaki mefulu bih sarîh'e karşılık olarak nesne, mefulu bih gayr-ı sarîhe karşılık olarak da dolaylı nesne ifadesi kullanılabilir. Zira Arapçada sarîh ile gayr-ı sarîh arasında yalnızca edat/harf kullanımını açısından bir fark vardır. Sarihte doğrudan fiile bağlı olan bir nesneden söz ederken, gayr-ı sarîhte bir edat/harf kullanımı söz konusudur. Bazı Türk

⁴ Mehmet Akif Özdoğan, "Arap Dilinde Lafız Ve Anlam Açısından Mef'ûl-ü Mutlak", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* /25 (Haziran 2015), 2-3.

⁵ Komisyon, *Mu'cemu Mustalahâti 'İlmi'l-Luğati'l-Hadis* (Beyrut: Mektebetu Lubnân, 1983), 93.

⁶ Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Multilingual Yay., 2002), 147.

⁷ Şahap Bulak, "Türkiye Türkçesinde Düz Tümleç (Nesne)", *Turkish Studies* 7/1, (2012), 422.

⁸ Cüneyt Akın, "Türkiye Türkçesinde Cümlede Tümleçler Üzerine", *Sosyal Bilimler Dergisi* 9/2, (2007), 207.

⁹ Fatma Erkman Akerson, *Türkçe Örneklerle Dile Genel Bir Bakış* (İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2016), 157.

¹⁰ Amr b. Osmân Sibeveyhi, *el-Kitâb* nşr. 'Abdüsselâm M. Hârûn, (Kahire: Mektebetu'l-Hâncî, 1988), 1/33.

¹¹ Mustafâ el-Galâyînî, *Cami'u'd-Durûsi'l-'Arabiyye* (Beyrut: el-Mektebetu'l-'Asriyye, 1983), 3/5- 6.

dilcileri de bu ayrımı dikkate alarak mefullerin (nesne) ek/edat alıp almamalarını göz önünde bulundurmuşlardır¹².

Türkçe Örnekler:

“Kalemindeki odacıya aylığını kırdırırımı¹³.” - Sermet Muhtar Alus

“Üzeyir usta yoldan geçmeyeceğimizi söyledi¹⁴.” - Refik Halit Karay

“Çıtalarla yapılma telli bir kapı koymuşlardı ortasına¹⁵.” - Cahit Uçuk

“Bıçağı sürte sürte ipin uzunca bir parçasını kesti¹⁶.” - Yusuf Atılgan

“Tırnaklarının boyasını beğenmiyorum¹⁷.” - Falih Rıfkı Atay

الأمثلة العربية:

¹⁸. "تُشِيرُ بعضُ التقاريرِ إلى أن الجَيْشَ النَّظَامِيَّ أَبَادَ بعضَ الجَمَاعَاتِ المتمرِّدةِ الدَّاعِيَةِ إلى الانفصالِ عن البَلَدِ

Bazı haberler, rejim ordusunun ülkeden ayrılma (ülkeyi bölme) propagandası yapan bazı isyancı grupları ortadan kaldırdığına işaret etmektedir.

¹⁹. "تَسَبَّبَتْ حادثَةُ سِرِّ فِي بَيْتِ قَدِيمِهِ اليمَنِي، نرجو له الشفاءَ العاجلَ

Trafik kazası, sağ ayağının kesilmesine neden oldu. Allah'tan onun için acil şifalar diliyoruz.

²⁰. "أصدرت المحكمةُ الابتدائيةُ حُكْمًا يقضي بحبس أستاذ إبتَر فَنَاءَ قاصراً

İlk derece mahkemesi, reşit olmayan bir kıza şantaj yapan bir profesörün tutuklanmasına dair kararı yayınladı.

²¹. "أبدت بعضُ الدُّوَلِ الغربيةِ تحوُّفَهَا من تدخلِ روسيا في سوريا

¹² Hüseyin Cahit, *Türkçe Sarf ve Nahiv*, haz. Leyla Karahan-Dilek Ergönerç (Ankara: TDK Yayınları, 2000), 133.

¹³ <https://sozluk.gov.tr/>

¹⁴ <https://sozluk.gov.tr/>

¹⁵ <https://sozluk.gov.tr/>

¹⁶ <https://sozluk.gov.tr/>

¹⁷ <https://sozluk.gov.tr/>

¹⁸ el-Mustafa Lahlahi, *Arabic Media Dictionary* (UK: Routledge, 2018), 1.

¹⁹ Lahlahi, *Arabic Media Dictionary*, 1.

²⁰ Lahlahi, *Arabic Media Dictionary*, 1.

Batılı bazı ülkeler, Rusya'nın Suriye'ye müdahalesinden duydukları endişeyi belirttiler.

"22" حَاوَلَتْ الْحُكُومَةُ إِقْنَاءَ النِّقَابَاتِ أَنْ الْقَانُونَ الْجَدِيدَ الْمُتَعَلِّقَ بِالْإِضْرَابِ مُؤَقَّتٌ وَلَيْسَ أَبَدِيًّا.

Hükümet, sendikaları grevle ilgili yeni yasanın kalıcı değil geçici olduğuna ikna etmeye çalıştı.

2. el-Mef'ûlu'l-mutlak (المفعول المطلق) / Kökteş Tümleç

Bu, İngilizcede "cognate accusative"²³ veya "cognate object"²⁴ şeklinde ifade edilen, Türkçede "kökteş tümleç"²⁵ karşılığını verebileceğimiz bir tümleç çeşididir. Sözü edilen tümleç Hatipoğlu tarafından "Eylemle aynı kökten olan tümleç."²⁶ şeklinde tanımlanmıştır. Bu tümleç Arapçada mef'ulu mutlaka karşılık gelir.

Arapça'da mef'ulu mutlaka mutlak isminin verilmesi, diğer mefûllerin aksine âmilin masdarını, harf-i cere, zarfa veya herhangi bir harfe ihtiyaç duymadan almasıdır. Mef'ulu bih, bâ harfiyle; mef'ulu fih, fi harfiyle; mef'ulu maah, beraberlik ifade eden (musâhabe) vâv harfiyle; mefûlün lieclih lâm harfiyle birlikte gelir (mukayyed). Mef'ûlu mutlak fâilin direkt ortaya koyduğu mutlak bir mefûldür. Bu açıdan dilciler, mef'ûlu mutlağa, hakikî mefûl adını vermişlerdir²⁷.

Türkçe Örnekler:

"Bölüm şefiyle yemeği dün akşam güzel bir lokantada yedik."

"Tüm müzisyenler büyük bir maharetle çalgı çalıyorlardı."

²¹ Lahlahi, *Arabic Media Dictionary*, 2.

²² Lahlahi, *Arabic Media Dictionary*, 2.

²³ Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic* (Washington DC: Cambridge University Press, 2005), 79.

²⁴ David Crystal, *A Dictionary of Linguistics and Phonetics* (USA: Blackwell Publishing, 2008), 83.

²⁵ H. İbrahim Delice, "Türkçe Söz Diziminde Tümleç", *Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri* 3(2013), 20.

²⁶ Vecihe Hatipoğlu, *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü* (Ankara: TDK Yay., 1982), 87.

²⁷ Ebu'l-'Abbâs Muhammed b. Yezîd el-Muberrred, *el-Muktedab* nşr. M. 'Abdulhâlik 'Udayme, (Beyrut: 'Âlemu'l-Kutub, 2010) 3/68, 226; Özdoğan, "Arap Dilinde Lafız Ve Anlam Açısından Mefûl-ü Mutlak", 3.

“Ekinleri her zaman olduğu gibi dedem ekti tarlaya.”

“Vergiyi önümüzdeki hafta sonuna kadar vermeliyiz.”

“Ben evden çıktığımda o yazı yazıyordu.”

الأمثلة العربية:

28. "فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ أَنَا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا. ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا"

İnsan yediğine düşünerek bir baksın! Biz o suyu bol bol döktük. Sonra yeryüzünü yardık da yardık.

29. "تَرْفُضُ تَرْكِيَا رَفْضًا تَامًا تَصْنِيفَ قَتْلِ الْأَرْمَنِ فِي الْعَهْدِ الْعُثْمَانِيِّ بِالْإِبَادَةِ الْجَمَاعِيَّةِ"

Türkiye, Osmanlı döneminde Ermenilerin öldürülmesinin soykırım olarak nitelendirilmesini tamamen reddediyor.

30. "مَصَالِحُنَا مَرْتَبَةً اِرْتِبَاطًا وَثِيْقًا بِمَصَالِحِ الدَّوْلِ الْعَرَبِيَّةِ"

Çıkarlarımız Arap ülkelerinin çıkarlarıyla sıkı şekilde bağlıdır.

31. "كَانَ الدَّمُ يَنْصَبُ مِنْ ذِرَاعِهِ اِنْصَابًا دُونَ أَنْ يَبْدُو عَلَيْهِ أَيُّ اِحْسَاسٍ بِالْأَلَمِ"

Kan, herhangi bir acı duymaksızın kolundan akıyordu.

"اِسْتَفْدْنَا مِنَ الْمَحَاضِرَةِ اِسْتِفَادَةً عَظِيْمَةً."

Dersten muazzam şekilde faydalandık.

3. el-Mef'ûlu li-eclih (المفعول له/لأجله/من أجله) / Sebep Tümleci

İngilizcede “*purposive object*”³² biçiminde karşılanan, Türkçedeysse “*sebep tümleci*”³³ veya “*sebep tamlayıcısı*”³⁴ gibi karşılıklar verebileceğimiz bu tümlec

28 Abese 80/25-26.

29 Lahlahi, *Arabic Media Dictionary*, 1.

30 Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, 83.

31 Elsaid Badawi, *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar* (USA: Routledge, 2016), 169.

32 Badawi, *Modern Written Arabic*, 179.

33 Muharrem Daşdemir, *Türkçenin Yapısal-İşlevsel Söz Dizimi* (Erzurum: Eser Basım Yay., 2014), 133.

çeşidine, Arapçada cümlede eylemin meydana geliş sebebini ifade etmek için kullanılan masdar niteliğindeki mef'ûlu lieclih karşılık gelir³⁵.

Mef'ûlu leh'in mansup meful olabilmesi için taşınması gereken bir takım şartlar vardır³⁶:

1. Kalbî masdar olmalı: Mef'ûlu leh'in mansup meful olabilmesi duygu anlamı içeren (ef'âl-i kulûb) fiillerden bir fiilin masdarı olması gerekir. Aksi takdirde bir harf-i cerle mecrur olarak aynı vazifeyi görebilir.

2. Fiil ile aynı zamanı kapsamalı: Fiil ile mef'ûlu lieclih görevi icra eden masdarın aynı zaman dilimini kapsamaması gerekir.

3. Fiil ile aynı faile sahip olmalı: Mef'ûlu lieclih'in cümlede bağlı olduğu (amil) fiilin failiyle aynı faile sahip olmalıdır.

Burada sebep tümleci/mef'ûlu li-eclih Türkçe ve Arapça cümle örnekleri zikredilmiştir.

Türkçe Örnekler:

"Seni bulabilmek için ne kadar çabaladı biliyor musun?"

"Rüzgâr kapıyı kapamasın diye, kapının önüne taş koyardık."

"Oraya, daha çok çalışıp para kazanmak gayesiyle giderdi babam."

"Bugün bunları söylemek maksadıyla seni çağırdım bizim eve."

"Okula geç kalmamak için çalar saatini kurar, erkenden kalkardı."

الأمثلة العربية:

٦٥ "نظمت التّقاياث اجتماعًا لمناقشة مشروع الحكومة القاضي برفع سنّ التقاعد إلى سنّ ٦٥".³⁷

Sendikalar, hükümetin emeklilik yaşını 65'e çıkarma tasarısını tartışmak için bir toplantı düzenledi.

³⁴ Delice, "Türkçe Söz Diziminde Tümleç", 23.

³⁵ Sibeveyhi, *el-Kitâb*, 1/369; Galâyîni, *Cami'u'd-Durûsi'l-'Arabiyye*, 3/43.

³⁶ Galâyîni, *Cami'u'd-Durûsi'l-'Arabiyye*, 3/44.

³⁷ Lahlahi, *Arabic Media Dictionary*, 6.

"... حاول أن يُخفي قلقه خوفًا من أن يُظهر أنه ضعيف".³⁸

Zayıf olduğunu gösterme korkusuyla endişesini gizlemeye çalıştı.

"... سيُعقد اجتماع قمة روسي أمريكي يوم السبت القادم بين رئيسي البلدين وذلك لتدارس الأزمة الأوكرانية".³⁹

Gelecek Cumartesi günü Ukrayna krizini tartışmak için iki ülke cumhurbaşkanları arasında bir Rus-Amerikan zirvesi yapılacak.

"... عَقَدَتْ بعضُ الدُولِ الأوروبية اجتماعًا طارئًا لمناقشة قرار بريطانيا القاضي بالانفصال عن الاتحاد الأوروبي".⁴⁰

Bazı Avrupa ülkeleri, İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılma kararını tartışmak için olağanüstü toplantı yaptı.

"... طالب العمال الحكومة برفع أجورهم لتناسب مع احتياجاتهم اليومية".⁴¹

İşçiler, hükümetin ücretlerini günlük ihtiyaçlarına uygun olması için artırımını talep ettiler.

4. el-Mef'ûlu me'ah (المفعول معه) / Beraberlik Tümleci

İngilizcede "accompanying object"⁴² biçiminde ifade edilen, Türkçedeysse "beraberlik tümleci"⁴³ karşılığını verebileceğimiz bu tümlec çeşidi, Arapçada bir cümleden sonra 'beraberlik' ifade eden و harfinin peşinden gelen ve mef'ûlu me'ah olarak adlandırılan isme karşılık gelir⁴⁴.

Arapçada vav'dan sonra gelen bir ismin mef'ûlu me'ah olarak mansup olabilmesi için üç koşulun sağlanması gerekir⁴⁵:

1. Vavdan sonra gelen ifade cümlenin ana unsuru olmamalı.
2. Vavdan önce bir cümle gelmeli.
3. Vav, beraberlik ifade eden مع anlamında olmalıdır.

³⁸ Badawi, *Modern Written Arabic*, 180.

³⁹ Lahlahi, *Arabic Media Dictionary*, 6.

⁴⁰ Lahlahi, *Arabic Media Dictionary*, 6.

⁴¹ Lahlahi, *Arabic Media Dictionary*, 7.

⁴² Badawi, *Modern Written Arabic*, 179.

⁴³ Daşdemir, *Türkçenin Yapısal-İşlevsel Söz Dizimi*, 125.

⁴⁴ Sibeveyhi, *el-Kitâb*, 1/297; Galâyîni, *Cami'u'd-Durûsi'l-'Arabiyye*, 3/72.

⁴⁵ Galâyîni, *Cami'u'd-Durûsi'l-'Arabiyye*, 3/72-73.

Türkçe Örnekler:

"Dağlar ile, taşlar ile / Çağırayım Mevla'm seni⁴⁶." - Yunus Emre

"Annemle komşu kızının düğününe gittik."

"Dün öğrencilerimle çok meşhur bir tiyatro eserini değerlendirdik."

"Birkaç askeriyle birlikte cephede kahramanca savaştı."

"Hep dostlarıyla yer ve içer, yalnız yiyip içmekten hiç hoşlanmazdı."

الأمثلة العربية:

"⁴⁷ "وهم في تكليفهم بالخراج والضرائب سواءً والمسلمين

Arazi vergisi ve gelir vergisi ödeme yükümlülükleri bakımından onlar ve Müslümanlar eşittir.

"⁴⁸ "هذا التأييد الذي يتفق وجهوده الدؤوب

Bu destek onun yoğun çabasıyla uyumludur.

"⁴⁹ "تمتثل تصعيداً خطيراً لا يتفق والمواثيق الدولية

Uluslararası anlaşmalara uygun olmayan tehlikeli bir artışı ifade ediyor.

"أذهب للعمل والثامنة صباحاً."

Sabah sekiz olunca işe gidiyorum.

"أستيقظ وشروق الشمس."

Güneşin doğuşuyla beraber uyanıyorum.

5. el-Mef'ûlu fih (المفعول فيه أو الظرف) / Zarf Tümlenci

İngilizcede "locative objects"⁵⁰ şeklinde ifade edilen, Türkçedeyse genel olarak "zarf"⁵¹ yer belirten tür için de ayrıca "yer tamlayıcısı"⁵² gibi karşılıklar

⁴⁶ <https://www.antoloji.com/cagirayim-mevlam-seni-siiri/>

⁴⁷ Badawi, *Modern Written Arabic*, 185.

⁴⁸ Badawi, *Modern Written Arabic*, 514.

⁴⁹ Badawi, *Modern Written Arabic*, 514.

verebileceğimiz bu tümleş çeşidi; Arapçada eylemin zaman veya mekanını belirtmek için kullanılan bir isim olan mef'ûlu fih olarak karşımıza çıkar. Arapçada mef'ûlu fih zarf olarak da isimlendirilir⁵³.

Zarflar, mekan ve zaman zarfları olarak ikiye ayrılır. Zamana delalet ediyorsa zaman, yere delalet ediyorsa mekan zarfı olarak kabul edilirler. Arap nahvinde zaman ve mekan zarfları dört başlık altında mütalaa edilir⁵⁴:

1. Mübhem zarf: Belli ve sınırlı bir vakti ve mekanı göstermeyen zaman ve mekan zarfları mübhem zarflar olarak isimlendirilir. Örnek, امام، لحظة.

2. Belirli zarf: Belli ve sınırlı bir zaman ve mekanı gösteren zarflardır. Örnek, سنة، دار.

3. Mutasarrıf zarf: Zarf olmanın dışında farklı vazifeler de yerine getirebilen kelimeler mutasarrıf zarf olarak isimlendirilir. Örnek, شهر، يوم.

4. Gayr-ı mutasarrıf zarf: Sadece zarf olarak kullanılan kelimelerdir. Cümlede mansup veya harf-i cerle mecrur olabilirler. Örnek, بينا، قبل، بعد.

Burada zarf tümleci/mef'ûlu fihle ilgili Türkçe ve Arapça cümle örnekleri zikrederim.

Türkçe Örnekler:

"Oyuncular meyas olmayarak gene saati geldiği vakit perdelerini açtılar⁵⁵." - Memduh Şevket Esendal

"Beş altı mil ötedeki karşı kıyıya bir saatte varabilirdik ancak⁵⁶." - Azra Erhat

"Kandilli akıntısını geçiyoruz. İşte Küçüksu kasrı, kıyıda bembeyaz gülüyor⁵⁷." - Yusuf Ziya Ortaç

⁵⁰ Badawi, *Modern Written Arabic*, 173.

⁵¹ Necati Demir, *Türkçe Cümle Bilgisi* (Ankara: Altınordu Yay., 2019), 63.

⁵² Leyla Karahan, *Türkçede Söz Dizimi* (Ankara Akçağ Yay., 2010), 29.

⁵³ Sibeveyhi, el-Kitâb, 1/403; Galâyîni, *Cami'u'd-Durûsi'l-'Arabiyye*, 3/48.

⁵⁴ Galâyîni, *Cami'u'd-Durûsi'l-'Arabiyye*, 3/49-51.

⁵⁵ <https://tr.wiktionary.org/wiki/saat>

⁵⁶ <https://sozluk.gov.tr/>

"Biraz sonra şehrin bütün sokaklarında süvariler dörtnala koşmaya başladılar⁵⁸." - Ömer Seyfettin

"Caminin cümle kapısının hemen sol yanında eski bir çeşme vardı⁵⁹." - Ayla Kutlu

الأمثلة العربية:

"أذت الحكومة الجديدة اليمين الدستورية أمام رئيس الجمهورية."

Yeni hükümet, Cumhurbaşkanının önünde anayasa yemini etti.

"في تلك الأيام، لم يكن البيض والسود يختلطون كثيرًا."

Şu günlerde, beyaz ile siyah çok fazla karışmaz oldu.

"أجهد نفسه كثيرًا في مساعدة الآخرين. فهو دائمًا ما يقدم مصلحة الآخرين على نفسه."

Başkalarına yardım etmek için büyük çaba sarf etti. Başkalarının çıkarlarını her zaman kendisinin önünde tutardı.

⁶⁰. "يلتفت الناس يمينا ويسارًا بحثًا عن مخرج"

İnsanlar bir çıkış bulmak için sola ve sağa döner.

⁶¹. "أجرى الطبيب عمليةً جراحيةً على المريض تكلفت بالنجاح، والأخير بصحة جيدة الآن"

Doktor, hastaya başarılı bir operasyon gerçekleştirdi, hastanın sağlığı da şu an oldukça iyi.

Sonuç

Türkçe cümlelerin iki temel unsuru vardır: Özne, Yüklem. Arap dilinde ise müsned-müsned ile bunlara karşılık olarak zikredilebilir. Yalnız Türkçe ve Arapça için değil bütün dillerin cümle yapılarına ait bir özellik olarak eylem

⁵⁷ <https://sozluk.gov.tr/>

⁵⁸ <https://sozluk.gov.tr/>

⁵⁹ <https://sozluk.gov.tr/>

⁶⁰ Badawi, *Modern Written Arabic*, 511.

⁶¹ Lahlahi, *Arabic Media Dictionary*, 7.

ve eylemi yapan olarak iki temel ögenin olduğunu söylemek herhalde yanlış olmaz.

Bu temel öğelerin dışında bir de cümlede anlamı genişleten ek öğeler bulunur. Bunların tümünü kapsayacak şekilde Türk dalcilerinin tümleş terimi kullandıkları görülmüştür. Arapça'da ise temel unsurların dışında cümlelerde en çok kullanılan unsurlar mefullerdir. Makalede Türkçe'deki tümleşle Arapçadaki me'ûller, karşılaştırılarak ele alınmıştır. Muhakkak ki bir dildeki herhangi bir unsurun başka bir dilde tam olarak karşılığının bulunması mümkün değildir. Bununla beraber iki farklı dilin cümledeki parçalarına dair benzerlikler ele alınmıştır.

Arapça cümledeki mefulü bihe karşılık olarak Türkçe cümlede nesne ve düz tümleş, Arapça cümledeki me'ûlu mutlak'a karşılık olarak Türkçe cümlede kökteş tümleş, Arapça cümledeki me'ûlu lieclih'e karşılık olarak Türkçe cümlede sebep tümleci, Arapça cümledeki me'ûlu me'ah'a karşılık olarak Türkçe cümlede beraberlik tümleci, Arapça cümledeki me'ûlu fih'e karşılık olarak Türkçe cümlede zarf tümlecinin bulunduğu görülmüştür.

Kaynakça

- Akerson, Fatma Erkman. *Türkçe Örneklerle Dile Genel Bir Bakış*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2016.
- Akın, Cüneyt. "Türkiye Türkçesinde Cümlede Tümleşler Üzerine". *Sosyal Bilimler Dergisi* 9/2, (2007), 205-220.
- Badawi, Elsaid. *Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar*. USA: Routledge, 2016.
- Bozkurt, Fuat. *Türkiye Türkçesi*. Konya: Eğitim Yayınevi, 2017.
- Bulak, Şahap. "Türkiye Türkçesinde Düz Tümleş (Nesne)". *Turkish Studies* 7/1, (2012), 419-438.
- C. Ryding, Karin. *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*. Washington DC: Cambridge University Press, 2005.
- Cahit, Hüseyin. *Türkçe Sarf ve Nahiv*, haz. Leyla Karahan-Dilek Ergönenç. Ankara: TDK Yayınları, 2000.

- Crystal, David. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. USA: Blackwell Publishing, 2008.
- Daşdemir, Muharrem. *Türkçenin Yapısal-İşlevsel Söz Dizimi*. Erzurum: Eser Basım Yay., 2014.
- Delice, H. İbrahim. "Türkçe Söz Diziminde Tümeleş", *Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri* 3(2013), 1-36.
- Demir, Necati. *Türkçe Cümle Bilgisi*. Ankara: Altınordu Yay., 2019.
- Galâyîni, Mustafâ. *Cami'u'd-Durûsi'l-'Arabiyye*. Beyrut: el-Mektebetu'l-'Asriyye, 1983.
- Hatipoğlu, Vecihe. *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yay., 1982.
- Hengirmen, Mehmet. *Dilbilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınları, 1999.
- İlmer, Kamile - Kocaman, Ahmet - Ozsoy, A.Sumru. *Dilbilim sözlüğü*. İstanbul: BUTEK, 2013.
- Karahan, Leyla. *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ Yay., 2010.
- Komasyon. *Mu'cemu Mustalahâti 'İlmi'l-Luğati'l-Hadis*. Beyrut: Mektebetu Lubnân, 1983.
- Lahlahi, el-Mustafa. *Arabic Media Dictionary*. UK: Routledge, 2018.
- Muberrred, Ebu'l-'Abbâs Muhammed b. Yezîd, *el-Muktedab* nşr. M. 'Abdulhâlık 'Udayme. Beyrut: 'Âlemu'l-Kutub, 2010.
- Özdoğan, Mehmet Akif. "Arap Dilinde Lafız Ve Anlam Açısından Mef'ûl-ü Mutlak". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* /25 (Haziran 2015), 1-24.
- Sîbeveyhi, Amr b. Osmân. *el-Kitâb*. nşr. 'Abdusselâm M. Hârûn. Kahire: Mektebetu'l-Hâncî, 1988.
- Vardar, Berke. *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yay., 2002.
- <https://www.antoloji.com/cagirayim-mevlam-seni-siiri/> Erişim: 16.11.2020.

<https://sozluk.gov.tr/> Erişim: 16.11.2020.

<https://tr.wiktionary.org/wiki/saat> Erişim: 16.11.2020.